

Addysg Plentyndod Cynnar yng Nghymru: Polisi, Addewidion a Realiti Ymarfer

Dr Sarah Stewart, Y Brifysgol Agored
Natalie MacDonald, Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant
Dr Jane Waters-Davies, Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant

CRYNODEB

Mae'r erthygl hon yn archwilio dwy agwedd allweddol ar y dirwedd polisi-ymarfer addysg ar gyfer darpariaeth addysg blynyddoedd cynnar (ABC) yng Nghymru yn 2024. Yn gyntaf, mae'n ymdrin â'r sylw symbolaidd a roddir i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) mewn polisi addysg a gofal mewn cyferbyniad â'r anghysonderau mewn ymarfer ABC. Yn ail, mae'n archwilio'r gwahaniaethau cynyddol ym mhrofiadau addysgol plant tair i bedair oed. Mae'r erthygl yn amlinellu'r fframwaith polisi cadarn sy'n adlewyrchu ymrwymiad Cymru i'r CCUHP, gan olrhain datblygiadau o Fframwaith Cwricwlwm ôl-ddatganoli arloesol y Cyfnod Sylfaen i blant rhwng tair a saith oed hyd at y ddarpariaeth addysgol amrywiol sydd ar gael i blant tair i bedair oed yn 2024. Mae'n rhoi archwiliad beirniadol o fwriad, pwrpas a chydlyniaid y cynnig addysgol cyfunol i blant ifanc yng Nghymru, gan ystyried y goblygiadau posibl i blant, yn enwedig y rhai sy'n wynebu heriau strwythurol a phersonol ychwanegol. Mewn cyd-destun lle mae risgiau datgymhwyso'r cynnig cwricwlwm i blant ifanc yn dod i'r amlwg o hyd, er bod y Cwricwlwm i Gymru wedi'i fwriadu ar gyfer plant rhwng tair ac un ar bymtheg oed, mae'r erthygl yn cwestiynu i ba raddau y mae'r ymrwymiad polisi rhethregol i sicrhau bod pob plentyn yn gallu arfer ei hawliau ac yn cael dechrau addawol mewn bywyd yn sgil cynnig blynyddoedd cynnar cyson yn wirioneddol ystyrlon. Cefnogir y dadansoddiad gan ganfyddiadau dwy astudiaeth ddoethur sy'n canolbwyntio ar y materion hyn yng Nghymru (Stewart, 2024; MacDonald, ar y gweill).

Geiriau allweddol: addysg blynyddoedd cynnar, Cwricwlwm i Gymru, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar hawliau'r plentyn, dysgu sylfaen, polisi addysg, darnio'r cwricwlwm, Cymru

Cyflwyniad

Mae'r erthygl hon yn ystyried dwy agwedd ar y dirwedd polisi-ymarfer addysg ar gyfer darpariaeth addysg blynyddoedd cynnar (ABC) yng Nghymru yn 2024, gan ymdrin â'r sylw symbolaidd a roddir i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP, y Cenhedloedd Unedig, 1989) mewn polisi a'r sylw anghyson a roddir i hyn mewn ymarfer ABC, a (ii) y gwahaniaethau cynyddol ym mhrofiadau addysgol plant tair i bedair oed. Rydym yn nodi'r fframwaith polisi cadarn sy'n gynhenid yn ymrwymiad Cymru i'r CCUHP ac yn olrhain datblygiadau o Fframwaith Cwricwlwm ôl-ddatganoli arloesol y Cyfnod Sylfaen i Blant 3-7 oed (Llywodraeth Cymru, 2008; 2015) i'r economi gymysg ar gyfer darpariaeth addysg ar gyfer plant tair i bedair oed a welwn yn 2024. Rydym yn gofyn cwestiynau am fwriad, pwrpas a chydlyniaid ein cynnig addysg cyfunol i blant ifanc yng Nghymru ac yn ystyried goblygiadau posibl y sefyllfa bresennol i blant, yn enwedig y rhai a allai wynebu heriau strwythurol a/neu bersonol ychwanegol. Mewn sefyllfa lle gwelir y cynnig cwricwlwm yn cael ei ddatgymhwyso ar raddfa fawr i blant ifanc, er bod y Cwricwlwm i Gymru (Llywodraeth Cymru, 2024a) wedi'i ddynodi ar gyfer plant rhwng tair ac un ar bymtheg oed, rydym yn gofyn cwestiynau ynghylch i ba raddau y mae'r ymrwymiad polisi rhethregol i sicrhau bod pob plentyn yn gallu arfer ei hawliau ac yn cael dechrau da mewn bywyd yn ystyrlon. Mae'r erthygl yn defnyddio dwy astudiaeth ddoethur sy'n canolbwyntio ar y materion hyn yng Nghymru (Stewart, 2024; MacDonald, ar y gweill).

(i) Mae ymrwymiad i Hawliau Plant wedi'i ymgorffori yn y Cwricwlwm i Gymru

Mae mabwysiadu'n rhagweithiol safiad gweladwy ac amlwg ar hawliau plant wedi'i ddisgrifio fel un o elfennau polisi Llywodraeth Cymru ers datganoli (Rees, 2010). Mae plant yn cael eu hystyried yn ddeiliaid hawliau ac yn 2004, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru *Gweithredu'r Hawliau*, dogfen bolisi sy'n mabwysiadu saith nod craidd ar gyfer plant.

Fe'u cyflwynir fel trosiad uniongyrchol o erthyglau'r CCUHP yn y nodau polisi eang canlynol:

- Dechrau da mewn bywyd;
- Amrywiaeth gynhwysfawr o gyfleoedd addysg a dysgu;
- Mwynhau'r iechyd gorau posibl ac yn rhydd rhag camdriniaeth, erledigaeth a cham-fanteisio;
- Mynediad i weithgareddau chwarae, hamdden, chwaraeon a diwylliannol;
- Yn cael gwrandawriad, yn cael eu trin â pharch, a bod eu hil a'u hunaniaeth ddiwylliannol yn cael eu cydnabod;
- Yn cael cartref diogel a chymuned sy'n cefnogi eu lles corfforol ac emosiynol;
- Nid ydynt o dan anfantais oherwydd tlodi.

(Hawliau Plant yng Nghymru, d.d.)

Bu gweithgarwch polisi sylweddol ynghylch darpariaeth i blant ifanc er mwyn sicrhau'r ymrwymiad i roi 'dechrau da mewn bywyd' ac 'ystod gynhwysfawr o gyfleoedd addysg a dysgu', yn enwedig y polisiâu sy'n ymwneud ag addysg gynnar, a ddisgrifir isod. Roedd athroniaeth sylfaenol y Cyfnod Sylfaen yn perthyn i weledigaeth drosfwaol a rhyddfrefiniol ar gyfer plant (Waters, 2016) ac yn hyrwyddo dull addysgegol ymatebol o gyflwyno dysgu ar gyfer plant tair i saith oed (Payler, 2009). Mae cyfeiriadedd addysgegol o'r fath yn parhau o fewn y canllawiau Dysgu Sylfaenol a hefyd o fewn canllawiau addysgegol fframwaith Cwrciwlwm i Gymru ar gyfer dysgwyr o dair oed ymlaen. Pwysleisir bod hawliau wrth wraidd y Cwrciwlwm gan eu bod wedi'u hymgorffori o fewn y pedwar diben sy'n gweithredu fel prif ysgogiadau fframwaith y cwrciwlwm (Comisiynydd Plant, 2018). Mae'r Cenhedloedd Unedig (2012) yn pwysleisio pwysigrwydd athrawon fel chwaraewyr allweddol i alluogi hawliau plant, ac o fewn Cwrciwlwm i Gymru, pennir athrawon fel deiliaid dyletswyddau gyda chyfrifoldebau penodol o ran addysgu plant *am* eu hawliau, *drwy* eu hawliau ac *o blaid* eu hawliau (Murphy et al., 2024). Rhaid i'r dair agwedd gael eu profi'n ystyrion gan blant er mwyn sicrhau addysg hawliau plant effeithiol yn yr ysgol. Trwy fabwysiadu dull seiliedig ar hawliau o'r fath, gellir sicrhau dulliau sy'n canolbwyntio'n fwy ar y plentyn, a gwneud penderfyniadau arloesol mewn ysgolion a hyd yn oed hwyluso arferion addysgegol newydd (Jerome, 2016), ond mae'n gofyn i athrawon gynllunio i fabwysiadu dull cyfranogol sy'n meithrin

gallu mewn perthynas â'u haddysgeg (Murphy et al. 2022). Yng nghanllawiau Cwricwlwm i Gymru, mae'r dull hwn wedi'i wreiddio yn y weledigaeth o'r athro galluogi sy'n wybodus iawn am ddatblygiad plant ac sy'n defnyddio ei ymarfer i arwain a hwyluso cynnydd y plentyn. Ac eto, er mwyn cyflawni hyn, mae'n amlwg bod dull o'r fath yn mynd y tu hwnt i addysgu plant 'am' hawliau, ac yn mynd i graidd ymarfer yr athro ei hun, a'i werthoedd a'i syniadaeth am alluogedd a chymhwysedd plant.

ii. Y Bwlch Polisi-Ymarfer

Mae'r CCUHP yn rhoi ymrwymiad cyfreithiol i hawliau plant ar lefel llywodraeth, ond i blant mae eu realiti yn dibynnu ar yr ymarferwyr sy'n eu cefnogi (Nutbrown, 2019). Prin yw'r ymchwil empirig i'r modd y mae athrawon yn ymgysylltu â hawliau plant (Cassidy, Bruner a Webster, 2014) neu i ba raddau y mae addysg hawliau yn bresennol mewn ysgolion (Robinson, Phillips a Quennerstedt, 2020) ac mae arwyddion penodol fod gwybodaeth am hawliau yn parhau i fod yn gyfyngedig yng Nghymru (Comisiynydd Plant, 2018). Nodwyd y bwlch gweithredu hwn (Hudson, Hunter and Peckham, 2019) ynghylch deddfu polisiau'n ymwneud â hawliau plant mewn cyd-destunau addysg gynnar yng Nghymru. Wrth ystyried y dysgwyr ieuengaf yng Nghymru, gwelwyd nad yw profiadau cyfranogol yn cael eu hadrodd ar y cyfan, ac mae tensiynau rhwng y lefel uchel o rethreg ynghylch hawliau plant ochr yn ochr â thystiolaeth gyfyngedig eu bod yn cael eu gweithredu mewn gwirionedd (Lewis et al. 2017; Murphy et al., 2022).

Yn ddiweddar, cynhaliwyd astudiaeth achos gan Stewart (2024) i archwilio'r Cwricwlwm i Gymru a chysyniadoli damcaniaeth, polisi ac ymarfer hawliau plant. Gan fabwysiadu dull ansoddol, aeth yr astudiaeth ati i ddadansoddi canllawiau'r cwricwlwm, arolygu trigain o athrawon ledled Cymru a chyfweld â thri athro arall. Awgrymodd yr astudiaeth fod athrawon ysgolion cynradd yng Nghymru wedi siarad yn gadarnhaol am fwy o rôl i hawliau plant yn y Cwricwlwm i Gymru ac yn eu hymarfer eu hunain, gan nodi bod dull a arweinir gan blant mewn canllawiau addysgegol yn paratoi'r ffordd ar gyfer dull cyfannol o wella hawliau plant o bob oed yn yr ysgol. Fodd bynnag, nid oedd hyn bob amser yn gyson o ran dysgwyr iau. Nododd un cyfranogwr, er enghraifft, er bod hawliau plant yn ganolog i'w hymarfer, efallai bod eu mynegiant i blant iau yn llai perthnasol:

It's more relevant to some pupils than others as some children are too young to understand although my values reflect their rights (Cyfranogwr 4). (Stewart, 2024)

Adroddwyd mewn manau eraill ar y math yma o safbwynt sy'n ddiffygiol mewn plant iau, mewn perthynas ag ymarfer blynyddoedd cynnar (e.e. Waters-Davies a MacDonald, 2022; Waters-Davies et al., 2024). Er i athrawon yn yr astudiaeth gyfeirio at CCUHP yn aml, fe wnaethant hefyd fynegi ystod eang o safbwyntiau am ystyr a phwrpas hawliau plant, gan gynnwys nodi hawliau y tu allan i'r CCUHP (er enghraifft, yr hawl i gael eich caru; yr hawl i hapusrwydd). Ar adegau eraill, cafwyd enghreifftiau o ymarfer seiliedig ar hawliau a oedd yn anghyson neu'n gyffredinol ei natur, gan adlewyrchu canfyddiadau Waldron ac Oberman (2016) nad yw ymarfer hawliau athrawon yn aml wedi'i leoli o fewn fframwaith ymarfer proffesiynol; yn hytrach mae'n deillio o 'synnwyr cyffredin'.

Nododd Stewart (2024) hefyd fod ymatebion athrawon yn tueddu i fframio eu syniadau o gwmpas profiad y dysgwr, gyda ffocws ar ddysgu trwy arweiniad y plant, yn hytrach nag agweddau dysgu sy'n cael eu galluogi gan oedolion. Felly, er bod llais y dysgwr yn cael ei ddathlu, ni ystyriwyd y dulliau addysgegol sydd eu hangen i gefnogi hynny, na'r ymatebion dilynol i farn plant. Eto, y ffocws hwn ar y profiadau y mae plant yn eu cael yn sgil cyfranogi y mae Lundy (2018) yn pwysleisio sy'n hanfodol er mwyn osgoi tocenistiaeth. Pan ofynnwyd iddynt am wneud newidiadau i'w hymarfer hawliau cyn gweithredu'r Cwricwlwm i Gymru, mae Stewart (2024) yn adrodd mai prin oedd yr athrawon cynradd a oedd yn credu y byddai angen iddynt addasu eu hymarfer presennol. Canfu'r astudiaeth hefyd, er bod athrawon yn hyderus wrth addysgu 'am' hawliau, eu bod yn llawer llai hyderus am addysgu 'drwy' neu 'o blaid' hawliau, sef yr elfennau o addysg hawliau dynol y gellid dadlau sy'n gofyn dull addysgegol mwy cyfranogol. Roedd athrawon yn frwdfrydig am bwyslais y Cwricwlwm i Gymru ar rôl cyfranogiad, ond dadleuodd Stewart (2024) fod diffyg eglurder mewn canllawiau ynghylch natur a phwrpas arfaethedig cyfranogiad plant i arwain ymarferwyr yn ymarferol. Gall athrawon gysyniadoli addysgeg seiliedig ar hawliau fel cyfle i blant ymarfer y sgiliau angenrheidiol ar gyfer dod yn ddinesydd cyfranogol yn ddiweddarach mewn bywyd yn hytrach na gwerthfawrogi cyfranogiad i blant brofi a hawlio eu hawliau yn y foment, gan adlewyrchu pryderon Prout (2005) am weld plant fel bodau sy'n *datblygu* yn hytrach na *bodoli*.

Nododd Stewart (2024) pan fyddai athrawon yn yr astudiaeth yn rhannu enghreifftiau o ymarfer addysgegol, roeddent yn tueddu i sôn am ddulliau gweithredu ysgol gyfan, megis gwasanaeth boreol yr ysgol, masgot neu siarter, yn hytrach nag ymarfer unigol. Yn yr enghraifft isod, roedd defnyddio masgot wedi codi ymwybyddiaeth o hawliau yn yr ysgol mewn ffordd a ystyriwyd yn briodol i oedran a chyfnod y plant, gan ddarparu ymdeimlad o bwrpas cyffredin yng nghymuned yr ysgol:

So, there's even a teddy bear seals [mascot]. When we do a daily check in, the teddy bear seal comes round with the children and they know he's there to protect them. He's there. The little ones say he's there to protect us and help us know our rights. The older ones understand what Sammy does, you know, and that... But they will then talk more about the Children's commissioner actually her role and what her role is to make sure that children's voices are heard (Miss. Williams, Cyfweliad 3).

(Stewart, 2024, tud. 152)

Fodd bynnag, oni bai eu bod yn cael eu gweithredu ochr yn ochr â dulliau addysgegol ehangach sy'n cynnwys dysgwyr ieuengaf ysgolion, efallai na fydd dulliau o'r fath yn mynd y tu hwnt i godi ymwybyddiaeth o hawliau i weithredu dulliau seiliedig ar hawliau yn llawnach yn yr ysgol lle mae plant yn wrthrychau-hawliau sy'n gallu hawlio a phrofi eu hawliau yn llawn (Conn a Murphy, 2022). Mae athrawon yn debygol o fod â'u disgysiaid moesol neu athronyddol cyferbyniol eu hunain ar hawliau, ond o osgoi'r rhain, gall arwain at lai o gyfranogiad oherwydd eu bod yn profi llai o alluogedd a throi yn weithredwyr goddefol sy'n derbyn hyfforddiant mewn prosesau gweithredu penodol ac yn defnyddio adnoddau a baratowyd ymlaen llaw i weithredu hawliau (Jerome, 2016). Efallai fod hyn hefyd yn cynnig eglurhad pellach ynghylch pam y gallai athrawon fod yn fwy cyfforddus yn dysgu *am* hawliau yn hytrach na *drwy* neu *o blaid* hawliau. O ganlyniad, mae Stewart (2024) yn gweld risg i athrawon myleiddio effaith eu hymarfer eu hunain, gan negyddu eu hymdeimlad eu hunain o alluogedd fel gweithredwr hawliau. Yn ogystal, gall amlygrwydd disgysiaid ysgol gyfan am ddulliau o ymdrin â hawliau yn anfwriadol guddio bylchau mewn ymarfer athrawon unigol.

Mae'r cwricwlwm yn cael ei gyflwyno fel dull o symud yr agenda hawliau i blant yn ei blaen yng Nghymru ac yn 'fodd pwysig o sicrhau bod Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) yn rhan ganolog o brofiadau dysgu ein plant a'n pobl ifanc, ac o sicrhau

eu bod yn deall eu hawliau' (Llywodraeth Cymru, 2024a, d.c). Fel gwlad, mae Cymru'n ceisio ymrwymo i bob plentyn fedru profi ei hawliau drwy gydol ei daith addysgol, o dair i un ar bymtheg oed. Eto, efallai y bydd y bwch ymarfer-polisi o ran yr addysgegau sydd eu hangen i gefnogi uchelgais o'r fath yn parhau i amharu i amharu i wireddu hyn. Ar ben hynny, yn yr adran nesaf, mae'r papur hwn yn nodi risgiau sy'n dod i'r amlwg a allai nid yn unig waethygu'r bylchau ymarfer presennol, ond hefyd beri bygythiadau i gysondeb y ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr ifanc. Rydym bellach yn gwrthgyferbynnu addewid Cwricwlwm i Gymru fel cyfrwng pwysig i weithredu dysgu sylfaen o ansawdd uchel a hawliau plant yn systematig ar gyfer dysgwyr rhwng tair ac un ar bymtheg oed, gyda realiti anghysondeb cynyddol o ran darpariaeth ar gyfer plant tair i bedair oed sy'n peryglu'r weledigaeth hon ymhellach.

(iii) Anghysondeb o ran darpariaeth ar gyfer plant tair i bedair oed

Mae'r adran hon yn rhoi trosolwg polisi cryno sy'n nodi taith polisi'r cwricwlwm o fframwaith y Cyfnod Sylfaen (Llywodraeth Cymru, 2015) i Ddysgu Sylfaen (DS) o fewn Cwricwlwm i Gymru (Llywodraeth Cymru, 2024a) ac yn esbonio'r cysylltiad rhwng y Cwricwlwm i Gymru, y Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir (Llywodraeth Cymru, 2022) a'r canllawiau ar gyfer Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar yng Nghymru i Blant 0–5 oed (Llywodraeth Cymru, 2024b).

Gyda datganoli'r cyfrifoldeb am addysg a gofal gan lywodraeth ganolog y Deyrnas Unedig i'r Cynulliad ar y pryd ar droad y ganrif, gwelwyd llawer o weithgarwch polisi ynghylch darparu addysg a gofal i blant ifanc yng Nghymru. Ers hynny, sefydlwyd rhaniad rhwng addysg a gofal yng Nghymru drwy gyfrifoldeb gweinidogol, cwricwlwm, polisi a rheoleiddio (Llywodraeth Cymru, 2022a; MacDonald, 2018). Mae'r rhaniad polisi i bob pwrpas yn rhannu addysg oddi wrth addysg a gofal cynnar gan yr ystyrir bod addysg yn cael ei darparu mewn ysgolion fel darpariaeth *a gynhelir*, ac addysg a gofal cynnar yn cael eu darparu y tu allan i ysgolion fel darpariaeth *nas cynhelir*.

Mae'r sectorau a gynhelir a'r sectorau nas cynhelir yn cael eu llywodraethu gan gyfres wahanol o bolisiau, a oruchwylir gan weinidogion ar wahân ac mae ganddynt strwythurau rheoleiddio ac atebolrwydd ar wahân. Er enghraifft, mae Estyn (arolygiaeth addysg Cymru) yn arolygu darpariaeth a gynhelir, tra bod Arolygiaeth Gofal

Cymru (AGC) yn arolygu darpariaeth nas cynhelir. Gall plant sy'n dair a phedair oed brofi darpariaeth a gynhelir neu ddarpariaeth nas cynhelir - neu hyd yn oed y ddau. Mae hyn yn ein hannog i ofyn cwestiynau am gysondeb y cynnig addysg gynnar sydd ar gael i blant tair a phedair oed yng Nghymru.

Yn gyntaf, i ddeall ein sefyllfa bresennol, rydym yn archwilio'r llwybr o'r fframwaith Cyfnod Sylfaen (Llywodraeth Cymru, 2015) i'r sefyllfa gyfredol. Mae datblygiad y fframwaith cwricwlwm Cyfnod Sylfaen wedi'i nodi'n fanwl gan Waters (2016), yma rydym yn ystyried y newid o'r Cyfnod Sylfaen i'r Cwricwlwm i Gymru.

Cafodd y Cyfnod Sylfaen ei ddisgrifio gan Donaldson (2015), pensaer y Cwricwlwm i Gymru, fel perl yng nghwricwlwm Cymru cyn y diwygiadau. Gyda chefnogaeth o bob rhan o dirwedd addysgol Cymru (Donaldson, 2015, t. 19) mae'r addysgeg sy'n sail i'r Cyfnod Sylfaen wedi cael ei throsglwyddo'n fras i'r canllawiau addysgegol ar gyfer y Cwricwlwm i Gymru. Fodd bynnag, fel y nodwyd mewn dau werthusiad mawr, yn ogystal â chan Donaldson ei hun, nid oedd yr addysgeg a oedd yn sail i'r Cyfnod Sylfaen yn cael ei deall na'i chymhwyso'n gyson o fewn nac ar draws ysgolion (Siraj 2014; Llywodraeth Cymru, 2015b) sy'n awgrymu bod gan y perl cwricwlaidd hwn ei heriau dysgu proffesiynol, hyd yn oed cyn i'r Cwricwlwm i Gymru gael ei lunio. Un o'r sbardunau ar gyfer y Cwricwlwm i Gymru oedd cysoni'r daith addysg i ddysgwyr rhwng tair ac un ar bymtheg oed; beirniadodd Donaldson (2015) yr arfer o wahanu addysg yn gyfnodau allweddol (y Cyfnod Sylfaen, cyfnodau allweddol un i bedwar) ac ymatebodd Llywodraeth Cymru (2015c) drwy roi ar waith ddiwygiadau dramatig i'r cwricwlwm ar ffurf y Cwricwlwm i Gymru ar gyfer pob plentyn. Fodd bynnag, collwyd y cyfle i gysoni darpariaeth y sectorau a gynhelir a nas cynhelir gan fod plant o dan dair oed wedi eu hepgor o'r Cwricwlwm i Gymru. Er bod y Cwricwlwm i Gymru ac *Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein Cenedl* (Llywodraeth Cymru, 2017) yn dechrau ar gyfer plant tair oed mewn darpariaeth a ariennir (a gynhelir), mae hyn yn eithrio gweithlu o ryw 23,300 sy'n darparu addysg gynnar nas cynhelir i dros 53,000 o blant o'r Cwricwlwm i Gymru (Lunsden et al., 2024). Mae'r tensiwn sy'n gynhenid yn y rhaniad parhaus hwn yn deillio o'r pontio a'r cysoni rhwng darpariaeth a gynhelir a darpariaeth nas cynhelir ar gyfer plant tair i bedair oed, yn ogystal â'r gwerth y mae pob sector yn ei roi i'r llall.

Mewn darpariaeth addysg a gofal yng Nghymru, mae croesfan lle mae rhai lleoliadau'n cynnig darpariaeth a gynhelir yn ogystal â darpariaeth nas

cynhelir. Mae menter Llywodraeth Cymru yn ariannu lleoliadau nas cynhelir i ddarparu darpariaeth cwricwlwm a gynhelir ar gyfer plant tair i bedair oed (Llywodraeth Cymru, 2022) ac felly maent yn ddarostyngedig i arolygiad gan Estyn. Mae hyn yn golygu bod darparwyr nas cynhelir sy'n derbyn plant sydd â lleoedd ariennir, yn ogystal â phlant sy'n cael eu hariannu'n breifat, yn eu cael eu hunain yn ddarostyngedig i bolisi a rheoleiddio meysydd a gynhelir a rhai nas cynhelir. Mae'r senario ymarfer penodol hwn yn destun ymchwil sy'n ceisio archwilio ystyr a phrofiadau polisi y rhai sy'n gweithio o fewn y cyfrifoldeb deuol hwn (gweler MacDonald, sydd ar y gweill).

Ers i'r term Cyfnod Sylfaen gael ei dynnu o'r Cwricwlwm i Gymru, bu angen sicrhau bod anghenion dysgwyr iau yn cael eu diwallu o fewn canllawiau addysgegol y Cwricwlwm. Dyma ble y gellid dadlau bod y ffiniau pendant ar un adeg rhwng darpariaeth addysg a gofal bellach yn fwy niwlog (MacDonald, 2018; MacDonald, ar y gweill). Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi nad yw'r term 'dysgu sylfaen' yn disodli'r term Cyfnod Sylfaen yn uniongyrchol, gan ei fod yn 'rhan o Gwricwlwm i Gymru 3 i 16 a'i fwriad yw adlewyrchu anghenion dysgu a datblygu penodol plant hyd at 8 oed neu ddysgwyr sydd ag anghenion datblygiadol ychwanegol' (Llywodraeth Cymru Cwestiynau Cyffredin, d.d, d.c.). Mae'r Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir (Llywodraeth Cymru, 2022) wedi nodi'r cyd-destun ar gyfer darpariaeth i blant tair i bedair oed a ariennir i dderbyn y Cwricwlwm i Gymru mewn lleoliadau nad ydynt yn ysgolion. Dyma le mae'r amrywiad yn y darpariaeth ar gyfer plant tair i bedair oed yn cael ei sefydlu. Nid yw'r Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir yn statudol, er bod y ddogfennaeth yn dangos ei fod yn cyd-fynd â'r Cwricwlwm i Gymru, a bod dyluniad y cwricwlwm yn cael ei gyflawni trwy ystyried tri galluogwr: oedolion sy'n galluogi dysgu, profiadau sy'n ennyn diddordeb ac amgylcheddau effeithiol. Er bod y Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir wedi'i anelu'n benodol at un grŵp o addysgwyr cynnar sy'n gweithio y tu allan i ysgolion gyda phlant tair i bedair oed a ariennir, mae athrawon ysgol plant ifanc (tair i bump oed) ac ymarferwyr plentyndod cynnar sy'n gweithio gyda phlant o'u genedigaeth hyd at bump oed i *gyd* yn cael eu cyfeirio at ganllawiau ynghylch chwarae, dysgu a gofal plentyndod cynnar yng Nghymru (Llywodraeth Cymru, 2024b) gan fod Cymru ar daith i gyflwyno dull gweithredu o ansawdd uchel, sy'n seiliedig ar hawliau yn maes chwarae, dysgu a gofal plentyndod cynnar'

(Llywodraeth Cymru, 2024c, t. 4). Mae'r gyfres hon o ddeunyddiau'n cynnwys Fframwaith Ansawdd i sicrhau ein bod 'yn cynnig dulliau llwyddiannus sy'n seiliedig ar dystiolaeth a gwybodaeth dda o ddarparu chwarae, dysgu a gofal plentyndod cynnar' (Llywodraeth Cymru, 2024c t. 4). Felly, mae tri math gwahanol o ganllawiau polisi a/neu gwricwlwm i'r rhai sy'n gweithio gyda phlant tair i bedair oed: y Cwricwlwm i Gymru; Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir; a'r Canllawiau Chwarae, Dysgu a Gofal Plentyndod Cynnar yng Nghymru.

Mae darpariaeth addysg a ariennir ar gael i bob plentyn tair i bedair oed ledled Cymru, er bod nifer yr oriau a ariennir sydd ar gael yn amrywio. Mae gan bob plentyn tair oed hawl i ddeg awr o addysg wedi'i hariannu, ac am ymhell dros ddegawd (Llywodraeth Cymru, d.d.) mae hyn wedi cael ei ddarparu gan amlaf mewn ysgolion fel darpariaeth feithrin. Yn dibynnu ar amgylchiadau'r aelwyd, gall yr hawl ymestyn i 30 awr fel rhan o'r cynllun, sy'n cynnwys deg awr o addysg wedi'i hariannu ac ugain awr ychwanegol o ofal plant wedi'i ariannu (Llywodraeth Cymru, 2023). Y broblem o ran cysondeb sy'n wynebu'r sector ar hyn o bryd yw y lleoliad le cynhelir yr oriau hynny. Gall pob plentyn tair oed yng Nghymru gael ei gynnig addysgol mewn nifer o leoliadau gwahanol. Gall gael ei ddeg awr o addysg a ariennir mewn dosbarth meithrin mewn ysgol; fodd bynnag, yn gynyddol ac i arbed arian, mae'n rhaid i Awdurdodau Lleol wneud penderfyniadau anodd ynghylch darpariaeth blynnyddoedd cynnar ac maent yn ailystyried eu darpariaeth ar gyfer plant sy'n codi'n dair a phedair oed (e.e. Cyngor Sir Gâr, 2024), gan arwain at fwy o ddarnio yn y cynnig mewn ysgolion. Efallai y bydd ein plentyn tair oed tybiannol hefyd yn derbyn oriau gofal plant ychwanegol wedi'u hariannu mewn un neu fwy o leoliadau nas cynhelir. Ar y llaw arall, efallai y bydd ein plentyn tair oed yn derbyn ei ddarpariaeth addysg gynnar a ariennir yn llawn yn y sector nas cynhelir. Fel yr esboniwyd uchod, prin yw'r mecanweithiau i sicrhau cysondeb rhwng darpariaeth a ariennir a gynhelir a nas cynhelir ac eithrio arolygiadau Estyn. Yn ogystal, mae cysondeb o fewn y sector nas cynhelir yn her, nid yn unig oherwydd y meysydd polisi y mae'n rhaid iddynt ymdrin â nhw fel y nodir yn y papur hwn, ond hefyd trwy natur amrywiol y ddarpariaeth. Gellir cynnig darpariaeth nas cynhelir trwy feithrinfa ddydd, gofal sesiynol, crèche neu warchodwyr plant. Yr her i Lywodraeth Cymru ac, yn wir, y sectorau addysg a'r sector addysg-gofal, yw sut i sicrhau cysondeb ac ansawdd y ddarpariaeth ar gyfer plant tair i

bedair oed mewn tirwedd bolisi gymhleth. Rydym yn dadlau, ymhellach, fod y sefyllfa hon yn fgythiad i wireddu'r Cwricwlwm i Gymru yn benodol ar gyfer y rhai sy'n dair i bedair oed.

Gwnaed cryn dipyn o waith gan Lywodraeth Cymru a'r sector nas cynhelir i ddatblygu'r Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir a'r dogfennau cysylltiedig trwy ddull cydweithredol o ddatblygu ar y cyd, lle mae egwyddorion ac addysgeg sylfaenol y Cwricwlwm i Gymru wedi'u hymgorffori yn y dogfennau. Fodd bynnag, gan nad yw'r Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir yn statudol, efallai na fydd sicrhau bod pob plentyn tair oed yn profi egwyddorion ac addysgeg y Cwricwlwm i Gymru fel rhan o'r continwwm addysg 3 i 16 a fwriadwyd yn cael ei wireddu. Mae'r Fframwaith Ansawdd a nodir yn y canllawiau Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar wedi'i adeiladu'n benodol ar yr un tri ffactor galluogi â'r Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir (Llywodraeth Cymru, 2024c, t. 7) a'i fwriad yw cefnogi'r rhai sy'n gweithio gyda phlant o'u genedigaeth hyd at bump oed mewn lleoliadau ac ysgolion nas cynhelir i ymgorffori hawliau pob plentyn mewn ymarfer (Llywodraeth Cymru, 2024c t. 6), ymhlith nodau eraill. Yn y ddogfen hon gwelwn, yn amlwg, gymylu'r rhaniad rhwng darpariaeth o enedigaeth i dair oed a darpariaeth tair i bump oed, yn ogystal â rhyngblethu canllawiau addysgegol ar gyfer y sector o enedigaeth i bump oed, gwireddu hawliau plant a gwireddu'r Cwricwlwm i Gymru/y Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir.

Trafodaeth

Rydym wedi nodi dwy agwedd benodol ar dirwedd y blynyddoedd cynnar yng Nghymru; yn gyntaf, y fframwaith polisi cadarn sy'n cefnogi gweithredu ymrwymiad Llywodraeth Cymru i hawliau plant ac, yn ail, y gyfres o ganllawiau polisi ac ansawdd sy'n disodli'r hen fframwaith Cyfnod Sylfaen ar gyfer dysgu plant ifanc. Rydym wedi tynnu sylw at y bwloch sydd wedi cael ei ddangos gan astudiaethau empirig sy'n dangos nad yw athrawon yn cael cefnogaeth dda eto i weithredu addysgegau sy'n ymgorffori hawliau plant ifanc, yn enwedig y rhai sy'n ymwneud â chyfranogiad. Rydym hefyd wedi tynnu sylw at y bygythiad a achosir gan wahanu pellach yn y cynnig addysg i blant tair a phedair oed i

wireddu'r Cwricwlwm i Gymru ar gyfer ein dysgwyr ieuengaf, a gallu'r cwricwlwm i fabwysiadu dull systematig i blant ifanc arfer eu hawliau. Yma, gofynnwn ambell gwestiwn sydd, yn ein barn ni, yn deilwng o ystyriaeth ofalus wrth i Gymru barhau ar ei siwrnai. Mae'r cwestiynau hyn yn ymwneud â bwriad a chydlynad yn ein cynnig addysg cyfunol i blant ifanc yng Nghymru, yn enwedig ar gyfer y plant hynny a allai wynebu heriau strwythurol a/neu bersonol ychwanegol.

Mae'n ymddangos ein bod mewn tirwedd lle gallai'r cwricwlwm ar gyfer plant ifanc gael ei ddatgymhwyso ar raddfa fawr, er bod y Cwricwlwm i Gymru (LIC, 2024a) wedi'i ddynodi ar gyfer plant rhwng tair ac un ar bymtheg oed. Mae'n ymddangos bod cyfyngiadau cyllidebol ar awdurdodau lleol yn effeithio ar hyn, sy'n golygu y gallai darpariaeth addysg mewn ysgolion ar gyfer dysgwyr ieuengaf Cymru fod o dan fygythiad, ac amgylchedd cymhleth i'r rhai sy'n gweithio gyda phlant o'r oedran hwn y tu allan i ysgolion o ran polisi, cyllid a chanllawiau. Pan fo tystiolaeth gref yn rhyngwladol o werth addysg gynnar berthynol ac ymatebol sy'n seiliedig ar hawliau i ddeilliannau academaidd a chanlyniadau cymdeithasol tymor hir plant, yn enwedig y rhai sy'n wynebu heriau ychwanegol (e.e. Jones, 2023; Lewis, Flear a Hammer, 2019; Sylva et al., 2014; Papatheodorou, 2009), mae'n rhaid i ni ofyn a yw'r datgymhwyso hwn o'r Cwricwlwm i Gymru yn fwriadol ac, os felly, beth yw'r nodau i'n dysgwyr ieuengaf, a beth allai'r effaith fod ar ein dysgwyr mwyaf agored i niwed.

Er bod y posibilrwydd o ddull cydgysylltiedig ar gyfer addysg a gofal i blant o'u genedigaeth hyd at bump oed ar draws y sectorau a gynhelir a nas cynhelir, fel yr awgrymir gan y Fframwaith Ansawdd (Llywodraeth Cymru, 2024c) i'w groesawu, rydym yn ymwybodol, yn anecdotaidd o leiaf, o'r pwysau ar y sector nas cynhelir i ateb y galw am leoedd. Nododd adroddiad gan Cwlwm (consortium o sefydliadau ymbarél ar gyfer Addysg a Gofal yn y Blynyddoedd Cynnar yng Nghymru) ar gyfer y Senedd mai dim ond 8.8 y cant o'r meithrinfeydd dydd a holwyd a ddywedodd y gallent gynnal y model gofal plant presennol am y pum mlynedd nesaf (Senedd Cymru, 2024); nododd Dallimore hefyd (2019) fod argaeledd lleoedd gofal plant i blant yng Nghymru yn amrywio o lai na 25 lle fesul cant o blant (Merthyr Tudful/Gŵyr) i 54 lle fesul cant o blant (Gorllewin Clwyd, Gogledd Cymru). Gallem ofyn, felly, i ba raddau y mae cynnig teg ar gyfer darpariaeth addysg a gofal gynnar sy'n seiliedig ar wireddu hawliau plant ifanc ledled Cymru. Yn y pen draw, rydym yn holi am gydlynad y cynnig i blant o ran addysg gynnar a

phrofiad o'u hawliau. Gallem fyfyrion ar y ddogfen ymbaratoi a arweiniodd ddarpariaeth addysg gynnar Cymru ar ôl datganoli, Y Wlad sy'n Dysgu (Cynulliad Cenedlaethol Cymru, 2001) a oedd yn nodi'r bwriad i adeiladu sylfeini cryfach ar gyfer dysgu mewn ysgolion cynradd gyda gwelliant radical ar gyfer darpariaeth blynyddoedd cynnar (t. 12), a gofyn a yw gwaddol y Cyfnod Sylfaen ac addewid y Cwricwlwm i Gymru bellach o dan fygythiad sylweddol. Pwysleiswn yma y gwerth sy'n gynhenid yn y datganiad o fwriad a nodwyd gan Lywodraeth Cymru fod y sectorau addysg a gofal yn y blynyddoedd cynnar ar daith gyda'i gilydd tuag at dull integredig, seiliedig ar hawliau i Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar (Llywodraeth Cymru, 2024c, t. 4). Amlygwn hefyd yr angen am ddysgu proffesiynol wedi'i dargedu ar gyfer athrawon ac ymarferwyr y Blynyddoedd Cynnar er mwyn eu cefnogi i ymgorffori addysgegau i gyflawni nodau o'r fath. Rydym hefyd yn pwysleisio'r angen i sicrhau nad yw'r cyfrwng systematig ar gyfer hawliau plant sy'n gynhenid yn y Cwricwlwm i Gymru yn cael ei danseilio yn sgil darnio'r ddarpariaeth bresennol a'r diffyg hyder proffesiynol yn y maes hwn.

Cyfeiriadau

- Cyngor Sir Gâr. 2024. *Ymgynghoriad ynghylch y Polisi Plant sy'n Codi'n 4 oed 2025/26*. <https://www.sirgar.llyw.cymru/cartref/cyngor-a-democratiaeth/dweud-eich-dweud/ymgyngoriad-ynghylch-polisi-plant-syn-codin-4-oed-ysgolion-cynradd-202526/> (cyrchwyd 20 Ebrill 2024).
- Cassidy, C., Brunner, R. a Webster, E. 2014. Teaching human rights? 'All hell will break loose!', *Education, citizenship and social justice*, 9 (1), 19–33.
- Cenhedloedd Unedig. 1989. *Convention on the rights of the child*. New York/ Genève: United Nations.
- Cenhedloedd Unedig. 2012. *World Programme for Human Rights Education Second Phase*. New York a Geneva: United Nations.
- Conn, C. a Murphy, A. 2022. *Inclusive Pedagogies for Early Childhood Education: Respecting and Responding to Differences in Learning*. London: Routledge. Ar gael yn: <https://doi.org/10.4324/9781003163206>
- Dallimore, D. 2019. *Addysg a Gofal Plentynod Cynnar: Papur Briffio Ymchwil Datblygu Polisi*. Ar gael ar-lein <https://ymchwil.senedd.cymru/erthyglau-ymchwil/cyhoeddiad-newydd-addysg-a-gofal-plentynod-cynnar-datblygu-polisi/> <https://senedd.wales/media/xdfpwcer/early-childhood-education-and-care-policy-development.pdf>(cyrchwyd 13 Mai 2024).

- Donaldson, G. 2015 *Dyfodol Llwyddiannus: Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2018-03/dyfodol-llwyddiannus.pdf> (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Hawliau Plant yng Nghymru (dim dyddiad). *Polisi a Diwygio'r Gyfraith*. Hawliau Plant yng Nghymru. Cyhoeddiad ar-lein Save the Children. Ar gael yn Hawliau Plant yng Nghymru | Polisi a diwygio'r gyfraith (childrensrightswales.org.uk) (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Hudson, B., Hunter, D. a Peckham, S. 2019. Policy failure and the policy-implementation gap: can policy support programs help? *Policy Design and Practice* 2 (1), 1–14, 10.1080/25741292.2018.1540378
- Jerome, L. 2016. Interpreting Children's Rights Education: three perspectives and three roles for the teacher, *Citizenship, Social and Economics Education*, 15 (2), 143–56.
- Jones, N. 2024. *Progressive early-years approaches and the disadvantaged learner – the case of the Welsh foundation phase*. Traethawd Doethuriaeth. Prifysgol Caerdydd. Nikki Jones Thesis for ORCA PDF.pdf (cardiff.ac.uk)
- Lewis, A., Sarwar, S., Tyrie, J., Waters, J. a Williams, J. 2017. Exploring the Extent of Enactment of Young Children's Rights in the Education System in Wales, *Wales Journal of Education*, 19 (2), 27–50, <https://doi.org/10.16922/wje.19.2.3>
- Lewis, R., Fleeer, M., a Hammer, M. 2019. Intentional teaching: Can early-childhood educators create the conditions for children's conceptual development when following a child-centred programme? *Australasian Journal of Early Childhood*, 44 (1), 6–18. <https://doi.org/10.1177/1836939119841470>
- Lumsden, E., Burton, S., MacDonald, N., a Rogers, C. 2024. Y Deyrnas Unedig – ECEC Workforce Profile. In *Early childhood workforce profiles across Europe. 33 country reports with key contextual data*, gol. P. Oberhuemer ac I. Schreyer. Munich: State Institute for Early Childhood Research and Media Literacy. Ar gael ar-lein Country Report United Kingdom (seeepro.eu) (cyrchwyd 09 Ebrill 2024).
- Lundy, L. 2018. In defence of tokenism? Implementing children's right to participate in collective decision-making, *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, 25 (3), 340–54.
- Llywodraeth Cymru. 2008, 2015a. *Fframwaith Cyfnod Sylfaen*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://hwb.gov.wales/cwricwllwm-2008/cyfnod-sylfaen/fframwaith-y-cyfnod-sylfaen> (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2015. *Cwestiynau Cyffredin: Lleoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://hwb.gov.wales/api/storage/2292053c-a4fe-41fe-8e8d-c6ad34b66309/230626-cwricwllwm-argyfer-lleoliadau-meithrin-a-ariennir-nas-cynhelir.pdf> (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2015b. *Gwerthuso'r Cyfnod Sylfaen: Adroddiad Terfynol* Caerdydd: Llywodraeth Cymru

- Llywodraeth Cymru. 2015c. 'Minister accepts "Successful Futures" recommendations in full'. Cardiff: Welsh Government. Available online <http://gov.wales/newsroom/educationandskills/2015/10323651/?lang=en> (cyrchwyd 9 April 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2017. *Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein cenedl, Cynllun Gweithredu 2017–21*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2018-03/addysg-yng-nghymru-cenhadaeth-ein-cenedl.pdf> (cyrchwyd 9 Ebrill 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2022. *Cwricwlwm ar gyfer Lleoliadau Meithrin a Ariennir Nas Cynhelir*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://hwb.gov.wales/cwricwlwm-i-gymru/cwricwlwm-ar-gyfer-lleoliadau-meithrin-a-ariennir-nas-cynhelir/> (Cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2022a. *Cyfrifoldebau'r Gweinidogion Medi 2022*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/inline-documents/2022-09/Ministerial%20Responsibilities%20-%20September%202022%20-%20Welsh.pdf> (cyrchwyd 9 Ebrill 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2022c. *Lleoliadau'r blynyddoedd cynnar yn barod i helpu i roi'r Cwricwlwm i Gymru ar waith*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://www.llyw.cymru/lleoliadau-blynyddoedd-cynnar-yn-barod-i-helpu-i-roir-cwricwlwm-i-gymru-ar-waith> (cyrchwyd 9 Ebrill 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2023. *Cynnig Gofal Plant i Gymru: Canllawiau i Awdurdodau Lleol*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein. <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2022-07/cynnig-gofal-plant-i-gymru-canllawiau-i-awdurdodau-lleol.pdf> (cyrchwyd 20 Ebrill 2024)
- Llywodraeth Cymru. 2024a. *Cwricwlwm i Gymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein: Cwricwlwm i Gymru - Hwb (llyw.cymru) (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2024b. *Chwarae, dysgu a gofal plentyndod cynnar yng Nghymru: adnoddau ac arweiniad*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://hwb.gov.wales/cwricwlwm-i-gymru/chwarae-dysgu-a-gofal-plentyndod-cynnar-yng-nghymru/> (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Llywodraeth Cymru. 2024c. *Fframwaith ansawdd ar gyfer chwarae dysgu a gofal plentyndod cynnar yng Nghymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://hwb.gov.wales/api/storage/2e975971-5a35-443f-a816-72ddf8300360/fframwaith-ansawdd-ar-gyfer-chwarae-dysgu-a-gofal-plentyndod-cynnar-v1.pdf> (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).
- Llywodraeth Cymru (n.d.). *Cael 30 awr o ofal plant ar gyfer plant 3 a 4 oed*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://www.llyw.cymru/cael-30-awr-o-ofal-plant-ar-gyfer-plant-3-4-oed> (cyrchwyd 20 Ebrill 2024).
- Llywodraeth Cymru (d.d.) *Rhaglen Dechrau'n Deg*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru. Ar gael ar-lein <https://www.llyw.cymru/rhaglen-dechrau-n-deg> (cyrchwyd 27 Mawrth 2024).

- MacDonald, N. (ar y gweill) *Exploring the visibility of Foucault's 'governmentality' within early years policy and practice: the separation between care and education in Wales*. Traethawd Doethuriaeth. Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant.
- Macdonald, N. 2018. *The Great Divide: Separation of Care and Education in Wales and examination of policy, reform and research evidence*. Ar gael yn https://www.researchgate.net/publication/328838084_The_Great_Divide_separation_of_care_and_education_in_Wales_an_examination_of_policy_reform_and_research_evidence
- Murphy, A., Roberts, L., Williams, J., Clement, J., Chicken, S., Waters-Davies, J. a Tyrie, J. 2024. Participative rights in Welsh primary schools: Unpicking the policy rhetoric. *Policy Futures in Education* (Manuscript ID: PFIE-24-0011.R1).
- Murphy, A., Tyrie, J., Waters-Davies, J., Chicken, S. a Clement, J. 2022. Foundation phase teachers' understandings and enactment of participation in school settings in Wales. Yn C. Conn ac A. Murphy (goln), *Inclusive Pedagogies for Early Childhood Education: Respecting and Responding to Differences in Learning*. London: Taylor and Francis.
- Cynulliad Cenedlaethol Cymru. 2001. *Y Wlad sy'n Dysgu: Dogfen Ymbaratoi*. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Ar gael yn https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/5147/1/learning_country_paving_document.pdf (Saesneg yn unig) (cyrchwyd 23 Ebrill 2024).
- Nutbrown, C. 2019. 'Children's rights, adults' responsibilities.' *Teach Early Years*. Available at www.teachearlyyears.com/a-unique-child/view/childrens-rights-adults-responsibilities.
- Papatheodorou, T. 2009. Relational pedagogy in learning together. Yn T. Papatheodorou and J. Moyles (gol), *Early Years Exploring relational pedagogy*. London: Routledge.
- Payler, J. 2009. Co-constructing meaning: Ways of supporting learning. Yn Janet Moyles a Theodora Papatheodorou (goln), *Learning Together in the Early Years: Exploring Relational Pedagogy*. London: Routledge, tt. 120–38.
- Prout, A. 2005. *The Future of Childhood*. London: Routledge Falmer.
- Rees, O. 2010. Dealing with Individual Cases: An Essential Role for National Human Rights Institutions for Children? *International Journal of Children's Rights*, 18 (3), 417–36. DOI:10.1163/157181810X495866
- Robinson, C., Phillips, L. a Quennerstedt, A. 2020. Human rights education: developing a theoretical understanding of teachers' responsibilities, *Educational Review (Birmingham)*, 72 (2), 220–41.
- Senedd Cymru. 2024. *Senedd Cymru: Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol: Gofal Plant – ymchwiliad dilynol i ofal plant a chyflogaeth rhieni*. Ar gael ar-lein <https://busnes.senedd.cymru/documents/s145148/CFU%207%20-%20CWLWM.pdf> (cyrchwyd 13 Mai 2024).
- Siraj, I. 2014. *Archwiliad annibynnol o'r Cyfnod Sylfaen yng Nghymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru.

- Stewart, S. 2024. *An Exploration of the Conceptualisation and Enactment of Children's Rights in the Curriculum for Wales*. Traethawd Doethuriaeth. Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant.
- Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj, I., Taggart, B., Smees, R., Toth, K. a Welcomme, W. 2014. *Effective Pre-school, Primary and Secondary Education 3–16 Project (EPPSE 3–16): Students' Educational and Developmental Outcomes at Age 16*. Research Report RR354. Department for Education.
- T. Papatheodorou a J. Moyles (goln). 2008. *Early Years: Exploring relational pedagogy*. London.
- UNCRC: Convention on the rights of the child. (1989). Treaty no. 27531. United Nations Treaty Series, 1577, tt. 3–178. https://treaties.un.org/doc/Treaties/1990/09/19900902%2003-14%20AM/Ch_IV_11p.pdf
- Waldron, F. ac Oberman, R. 2016. Responsible citizens? How children are conceptualised as rights holders in Irish primary schools, *The International Journal of Human Rights*, 20 (6), 744–60.
- Waters, J. 2016. The Foundation Phase in Wales – time to grow up? *Wales Journal of Education*, 18 (1), 179–98.
- Waters-Davies, J. a MacDonald, N. 2022. The capable child as a threshold concept for inclusive early childhood education and care. Yn C. Conn ac A. Murphy (goln), *Inclusive Pedagogies for Early Childhood Education: Respecting and Responding to Differences in Learning*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003163206>
- Waters-Davies, J., Murphy, A., Tyrie, J., Chicken, S. a Clement, J. 2024. Constructing child participation in early years classrooms: an exploration from Wales. *Children and Society*. Ar gael ar-lein <http://doi.org/10.1111/chso.12848>
- Y Comisiynydd Plant. 2018. *Crynodeb Gweithredol*, Ar gael yn: https://www.childcomwales.org.uk/wp-content/uploads/2018/10/ExecutiveSummary_CYM.pdf (cyrchwyd 7 Chwefror 2019).